ЎЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЖОҚАРЫ ҲӘМ ОРТА АРНАЎЛЫ БИЛИМЛЕНДИРИЎ МИНИСТРЛИГИ

ӘЖИНИЯЗ АТЫНДАҒЫ
НӨКИС МӘМЛЕКЕТЛИК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

«Жасларды кәсипке бағдарлаўда технологиялық тәлимниң әҳмийети және оны раўажландырыўдың машқала ҳәм шешимлери» атамасындағы Республикалық илимий-әмелий конференция МАТЕРИАЛЛАРЫ

19-НОЯБРЬ 2021-ЖЫЛ

«Ёшларни касбга йўналтиришда технологик таълимнинг аҳамияти ва уни ривожлантиришнинг муаммо ва ечимлари» мавзусидаги Республика илмий-амалий анжуман МАТЕРИАЛЛАРИ

19-НОЯБРЬ 2021 ЙИЛ

НӨКИС-2021

Хулоса қилиб айтганда, замонавий дунёда илмий кашфиёт ва ихтиролар тобора ортиб бориши билан креатив шахсларга бўлган эҳтиёж ҳам кучайиб бормоқда. Ижодий фаоллик даражаси етарлича шаклланмаган одам атроф-олам томонидан унинг олдига қўйилаётган янгидан янги саволлар жавоби ва муаммолар ечимини топишга қийналади. Шу асосда ижодий ёндашувнинг етишмаслиги одамнинг дезадаптацияси сабабларидан бири сифатида гавдаланади. Зеро, ижод одам ҳаётида янгича муҳитга фаол мослашув, ўзини шахс сифатида тўлиқ намоён этиш жараёнининг ажралмас қисмидир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Алимов Н., Тоғаев Х., Турматов Ж. Ўқувчиларни техник ижодкорлик фаолиятига р аҳбарлик қилиш // Касб-ҳунар таълими. -Т.: 2004. - № 3. – Б. 26-27. 2. Пардабаэв Ж.Э. “Ўқувчилар касб– ҳунар кўникмаларини ривожлантиришда робототехниканинг ўрни” Фан ва жамият, 2020 йил 2-сон., 81-83 б. 3. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности. – СПб.: Питер, 2009. – 448 с. 4. Hauser, S.M. (2000), “Education, ability, and civic engagement in the contemporary, United States. Social Sciences Results, Vol. 29 No 4, pp.556-582

PÁNLER ARALIQ BAYLANISLAR OQITIW SAPASIN ARTTIRIWDIŃ EŃ TIYKARǴI FAKTORI SIPATINDA

M. P.Serimbetova -*Ájiniyaz atındaǵı NMPI tayanısh doktorantı*

Búgingi kúnde joqarı oqıw ornlarında oqıw sapasın támiynlew boyınsha bir qatar ózine tán jantasıwlar baqlanbaqta. Dún`yanıń barlıq joqarı oqıw ornlarında oqıtıw sapasın arttırıw, yaǵnıy sapalı kadrlar tayarlaw barlıq waqıtta da aktual másele bolıp kelgen hám sonday bolıp qaladı. Sapalı bilim beriw máselesi, ásirese, XX ásirdiń aqırı hám XXI ásirdiń baslarında jáne de áhmiyetli kórinis tappaqta.

Buǵan zamanagóy bilimlendiriw hám informacion kommunikaciyalıq texnologiyalardı oqıtıw processine qollaw arqalı erisiw múkmin.

Jánede oqıw processinde oqıw sapasın asırıwda joqarıdaǵı texnolgiyalardan basqada metodlarda bar bolıp, olar bugingi kúndede óz qádirin joǵalıtqan joq. Sonday metodlardıń biri pánler aralıq baylanıs bolıp tabıladı.

Tájiriybeler sonı kórsetedi, bilim alıwshılardıń tábiyat qubılısları hám tiykarǵı nızamları haqqındaǵı bilimlerin keńeytiriwde barlıq tábiyiy-ilimiy pánlerdi bir-birine tıǵız baylanıstırıp oqıtıw jaqsı nátiyje beredi.

Pánler aralıq baylanıs ótilip atırǵan tema haqqında keń túsinikke iye bolıwǵa, oy óristi rawajlandırıwǵa, pánge qızıǵıwshılıqtıń hám oqıw sapasınıń artıwına, básqa pánlerden de tereń bilimge iye bolıwǵa múmkinshilik jaratadı.

Pánler aralıq baylanıs tábiiy pánlerdi oqıtqanda judá óziniń nátiyjesin beredi, sonıń ishinde fizika pánin okıtqanda fizikalıq qubılıslardı basqa pánler máselen biologiya, ximiya, geografiya hám matematika menen baylanıstırıp ótiw arqalı bilim sapasın attırıw múmkin.

Oqıw pa`nlerinin` baylanısın sistemalı tu`rde a`melge asırıw oqıwshılardı bilimnin` ha`r qıylı tarawları arasında shegaranın` joqlıg`ına isendiredi, olar biri-biri menen u`zilispegen, olar materiallıq du`n`yanı ha`r ta`repleme o`zlerinin` metodları menen izertleydi, olardan alıng`an juwmaqlardın` jıyındısı du`n`ya haqqında ulıwma ko`z-qarastı beredetuǵınlıgına isenim oyatadı.

Bul jumısta men fizika pánin biologiya páni menen baylanıstırıp ótiw arqalı oqıtıw sapasın asırıw múmkinshiligin qarastırmaqshıman.

Fizika kursınıń mexanikanın` bóliminde suyıqlıqlar aǵısı haqqında sóz etkeniimzde, biologiyalıq ob`ektlerden mısallar keltirilip temanı tu`sindirgen maqul. Máslen adam qan

tamırlarının` diametri adam organizminiń ha`r qıylı orınlarda ha`r qıylı bolg`anlıqtan ol orınlarda qannın` tezlikleri ha`r qıylı boladı. Buni biz fizikada Bernulli ta`jiriybesinen bilemiz.

Bunday mısallardı fizika kursınıń mexanikanın` bólimine baylanıslıǵın kóplep keltiriwge boladı, mısalı ósimliklerdiń ósiw tezligi, haywanatlar qozǵalısı, tiri ogranizmlerdiń mexanikalıq qásiyetleri, ayırım quslardıń ses tolqınlarınan paydalanatuǵınlıǵı hám ushıwı h.t.b.

Panler aralıq baylanıs tek oqıw tárbiya processinde emes, al ilimiy baǵdardada óz jemisin beriwi sózsiz.

Ilimiy jaqtan fizikalıq izertlew metodların biologiyalıq ob`ektlerdi izertlewde qolllanıw, biologiyalıq qubılıslardı mirromolekulyar dárejede úyreniwge múmkinshilik jarattı.

Solay etip, pánler aralıq baylanıslar bárshe didaktikalıq principlerdi ámelge asırıwga, olardıń haqıyqıy oqıw processinde óz-ara tásirin kúsheyttiriwge járdem beredi. Talabalar, mısalı, tábiyattı qorǵaw nızamlarınıń universallıǵın, ishki energiya túsinigin, eger olar fizikaǵa baylanıslı halında túsindirilse, tereńirek túsinedi.

Pánlerdiń pánler aralıq baylanıslarınıń metodologiyalıq tiykarın materiallıq dúnyanıń birligi hám tábiyat, jámiyet hám sana ortasındaǵı múnásebetler haqqındaǵı nızamda dúzedi.

Oqıtıw processinde pánler aralıq baylanıslar óz-ózinen emes, al oqıtıwshınıń kásiblik hám ilimiy-teoriyalıq tayarlıǵı arqalı hámde onıń mánisin tereń túsiniw tiykarında ámelge asırıw múmkin. Bunıń ushın oqıtıwshı ózi oqıtatuǵın pándi tereń bilip qoymastan, usı pánge jaqın pánler aralıq bilimlerdende xabardar bolıwı kerek.

Demek fizikanı tábiyiy pánler menen integraciyalaw, yaǵnıy páneler ara baylanıstı ámelge asırıw tálim tárbiya processiniń zárúr didaktik shárti bolıp, tómendegi wazıypalardı orınlaydı:

1. Bilim alıwshılar ushın tiykarǵı bilim deregi bolǵan oqıw matriallarınıń ilmiyligi ham izbe-izligi, sonday-aq basqa pánlerden ózlestirilgen túsiniklerdiń didaktik baslanıslıǵın támiynleydi.
2. Bilim alıwshılar tárepinen bilimlerdi ózlestiriwge bolǵan qızıǵıwshılıq artadı.
3. Tábiyiy pánlerdi oqıtıwda pánler aralıq baylanıstı basqıshpa basqısh hám úzliksiz ámelge asırıw arqalıbilim alıwshılardıń ilimiy dún`yaqarasın keńeytiriwge imkaniyat jaratıladı.

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR:

1. Губин В.В. Межпредметные связи физики с биологией в старших классах средней общеобразовательной школы: Дисс…кан. пед. наук. – Челябинск, 2003
2. Елагина В.С., Семенова Л.П. Межпредметные связи биологии и физики: теория и практика // Успехи современного естествознания. – 2010. – №2

тадбиркорлик кўникмаларини шакллантиришда интегратив ёндошув..... **199**
С.Т.Ещанова Бозор муносабатлари талаблари асосида технология фанини ўқитиш ва таълим-тарбия бериш самарадорлигини ошириш имкониятлари..... **201**
B.Utambetov Oqıtıw processinde dástúriy hám dástúriy emes tálim modelleri..... **202**
X.Xalmuratova Test ótkeriw sistemaları hám kompyuter testleriniń konstruktorı..... **205**
R.Saparniyazova., Z.Seytmamutova., B.Dawletmuratov Mektep oqıwshıların kásipke baǵdalawdaǵı aktual máseleler..... **207**
С.Х.Муталов Таълим-тарбия жараёнида талабаларнинг лидерлик қобилиятларини ривожлантириш модели ва ундан фойдаланишнинг аҳамияти..... **209**
T.Biysenov Maktab o‘quvchilarini kasb tanlashga yo‘llashda ekskursiyalarni amalga oshirish..... **213**
Z.Dauletbaeva Qaraqalpaq xalıq awızeki dóretpeleri arqalı oqıwshı jaslarǵa milliy tárbiyanı sińdiriwdiń pedagogikalıq tiykarları..... **214**
Sh.O.Abdushukurova Yoshlarni kasbga yo’naltirishda ularning mediamahoratini refleksiv ko’nikmalar orqali shakllantirishning ahamiyati..... **216**
С.О.Рахмонова Технология дарсларида ўқувчи-ёшларни касб-ҳунарга йўналтириш муаммолари, ечимлар ва истиқбол йўналишлар..... **217**
Т.Сейтмуратова Қарақалпақстанда ғәрезсизлик жылларында педагогика илиминиң раўажланыўы..... **219**
M.Ismailova O’qituvchining kasbiy mahoratini oshirishda pedagogik texnologiyalarning o’rni..... **223**
Н.С.Турдымуратова Интерфаол методларни технология фанида қўллашнинг назарий асослари..... **224**
D.U.Ismoilova Ijodkorlikda shaxs psixologiyasi va uning rivojlanish xususiyatlari **226**
X.Kurbanova Yoshlarni kasb-hunarga yo’naltirishda xalq maqollaridan foydalanish **228**
Z.Erekeeva, J.Aleuatdinova Kásip tańlawda texnologiya tálimi dógerek jumısları áhmiyeti..... **229**
Н.Утаева, А.Тангирова, Н.Уразбоева Таълим олувчиларда креатив қобилятларини ривожлантиришда ижокорликнинг роли..... **231**
M. P.Serimbetova Pánler aralıq baylanıslar oqıtıw sapasın arttırıwdıń eń tiykarǵı faktorı sıpatında..... **233**